

2. Міська цільова програма розвитку туризму в місті Києві на 2022 – 2024 роки. Офіційний портал Києва. URL: https://kyivcity.gov.ua/kyiv_ta_miska_vlada/struktura_150/vikonavchiy_organ_kivsko_misko_radi_kivska_miska_derzhavna_administratsiya/departamenti_ta_upravlinnya/upravlinnya_turizmu_ta_promotsiy/miski_tsilovi_programi_rozvitku_turizmu_v_misti_kiyevi/miska_tsilova_programa_rozvitku_turizmu_v_misti_kiyevi_na_2022-2024_roki_993261 (дата звернення: 28.02.2024).

3. На початку 2022 року Київ відвідали близько 100 тисяч іноземних туристів: найбільше – з Ізраїлю, Туреччини та Німеччини. Офіційний портал Києва. URL: https://kyivcity.gov.ua/news/na_pochatku_2022_roku_kiv_vidvidali_blyzko_100_tisyach_inozemnikh_turistiv_naybilshe_z_izralyu_turechchini_ta_nimechchini (дата звернення: 28.02.2024).

4. Туризм у Києві: сучасний стан та плани з відновлення сфери. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/71973> (дата звернення: 28.02.2024).

5. Зарубіна А. О., Сіра Е. О., Демчук Л. І. Особливості туризму в умовах воєнного часу. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-14> (дата звернення: 28.02.2024).

Даниляк Р. П.,

УДК 101(073)

канд. філос. наук, доцент,
доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства,
Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

ПОТЕНЦІЙНА КОРИСНІСТЬ ПОРТУГАЛЬСЬКОЇ МОДЕЛІ НАВЧАННЯ ФІЛОСОФІЇ ДЛЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРАКТИКИ

Агенти освітньої системи в Україні зустрічаються з численними труднощами, готуючи фахівців з філософії. Зокрема, тривала залежність вітчизняної теорії та практики навчання від російської створила труднощі успішній інтеграції університетської підготовки філософів у європейський культурно-освітній контекст. Очевидно, що сприяти вирішенню такої проблеми міг би свіжий погляд на систему навчання майбутніх бакалаврів та магістрів філософії, притаманну одній із західних демократій.

Автор обрав для свого огляду португальську модель підготовки фахівців з філософії. Зміст авторської гіпотези полягає в тому, що на її формування

вплинули фактори, схожі на ті, які визначали особливості функціонування вітчизняної освітньої практики.

На думку автора, на сучасну ситуацію в сфері освіти для філософів у Португалії та Україні мали вплив наступні чинники.

По-перше, давня і самобутня культура, яка формувалась в діалозі з та протистоянні чужорідним впливам. Подібно до того, як українська культура набувала своєї ідентичності через комунікацію з сусідськими, португальська відстоювала свою окремішність, взаємодіючи з та протиставляючись іспанській (кастильській), галісійській, арабській, єврейській (сефардській). Попри те, що історичні, політичні та інші обставини склалися в цілому так, що португальській ідентичності нічого не загрозувало впродовж багатьох віків, сам процес її становлення не був позбавлений труднощів. Як приклад доцільно згадати полемічну загостреність неопублікованої праці португальського граматака та історика Фернау де Олівейри "Книга про давність, дворянство, свободу та привілеї Португальського королівства" (*Livro da Antiquidade, Nobreza, Liberdade e Imunidade do Reino de Portugal*). Навіть сама назва роботи, написаної напередодні укладення Іберійської унії 1581 р. між Португальським королівством та Королівством Іспанія, є своєрідним оскарженням позиції Філіпа II Іспанського (претендента на престол союзної держави), для якого "відмінність між португальцями та кастильцями не має бути більше, ніж порожньою та хибною назвою, оскільки іспанці такі ж, як [португальці], і дуже мало відрізняються мовою, поведінкою та звичаями" [1, с. 521].

По-друге, локальний характер філософії. Як ідеї українських філософів є маловідомими за межами України, так і концепції португальських авторів обговорюються, окрім власне Португалії, загалом лише в країнах, що колись входили до імперії (Бразилія, Ангола, Мозамбік тощо). Можливо припустити, що пересічний європеєць згадає імена британських, німецьких, французьких, італійських чи навіть іспанських філософів, але Португалія та Україна (втім, не тільки вони) залишаються філософською *terra incognita*.

По-третє, розвиток філософії в умовах авторитарного або ж тоталітарного режиму. Зміст філософії, що творилася українськими інтелектуалами (якщо не брати до уваги діаспорних мислителів), починаючи з середини 1920-тих років, визначався тоталітарною лівою радянською ідеологією. Португальська філософія теж функціонувала як компроміс між вільною інтелектуальною діяльністю та правоконсервативною ідеологією, що панувала в країні впродовж сорока років авторитарного правління Антоніу Салазара та Марселу Каетану.

По-четверте, досвід трагічної історичної пам'яті. У випадку України мають на увазі зазіхання чужинців, напади на мову та культуру, Світові війни, тоталітаризм тощо, – як те, що формує образ минулого в індивідуальній та груповій пам'яті та, відповідно, визначає світовідчуття й особливості його узагальнення засобами філософії. Свідомість португальця, можна припустити, теж детермінується певними трагічними сторінками історії (починаючи від рецепції тривалої Реконкісти, тобто, відвоювання Іберійського півострова від арабів, і завершуючи болючими спогадами про загрози свободі й побутову злиденність часів авторитаризму, програні колоніальні війни та, як наслідок, припинення існування Португалії як метрополії тощо).

З міркувань наукової об'єктивності відзначимо також суттєві відмінні фактори, які вплинули на особливості формування освітньої підготовки філософів у Португалії та Україні.

Передусім, досвід незалежності. Португалія, на відміну від України, веде неперервну історію своєї суверенності від 1139 року (лише впродовж 60 років на межі 16 та 17 століття країна перебувала в унії з Іспанією). Звісно, численні війни, в яких брала участь Португалія, часом закінчувалися окупацією, однак, такі періоди були нетривалими та не загрожували португальській ідентичності.

Другий чинник – це колоніалізм. З початку 15 століття Португалія здійснювала колоніальну експансію в Африці, Південній Америці та Азії, залишаючись метрополією аж до 1975 року. Авторитарний режим Антоніу Салазара навіть претендував на особливу форму колоніальної ідеології – лузотропікалізм. Не вдаючись в подробиці, варто відзначити, що Португалія багато в чому зберегла мовний та культурний вплив на колишні колонії. А елемент культурного експансіонізму, очевидно, відрізняє португальський національний світогляд від українського.

По-третє, слід відзначити наявність філософії серед шкільних дисциплін в системі освіти Португалії. Тривалий період часу вона входила до навчальних програм обов'язкової середньої освіти (*ensino secundário*), а в другій половині 20 століття стала і донедавна залишалась базовою дисципліною, яка забезпечувала доступ до освіти вищої [3, с. 729–730]. Це передбачає, що суттєва частка молодих португальців вже мають уявлення про філософію, вступаючи на навчання до університетів, чого не скажеш про здобувачів освіти в Україні.

Згадані (та деякі інші) чинники, ймовірно, вплинули на те, що португальська модель навчання філософії активно запозичувала теоретичні ідеї та методології від тих культур, які вважаються законодавицями мод в такій галузі. Мова йде,

передусім, про британську (та американську), німецьку, французьку та іспанську моделі. Це виявляється в тому, що набір та структура навчальних дисциплін для бакалаврів і магістрів філософії наслідує те, що має місце в університетах країн, де функціонують перелічені моделі.

Слід також відзначити, що серед пропонованих португальським студентам підручників та оригінальних праць, якщо не брати до уваги першоджерела французьких, німецьких, італійських чи іспанських класичних та посткласичних авторів, абсолютну більшість складають роботи англійською мовою або перекладені з англійської. Це означає, що перелік, зміст і спосіб розгляду проблем, притаманний британській та американській моделям підготовки філософів, не суперечить принципам, якими керуються португальські агенти освітнього впливу. Авторський аналіз пропонованого студентам університетів Португалії підручника [див. 2], а також освітньої документації кількох закладів освіти, дозволяє зробити висновок, що так звана "аналітична традиція" переважає тут над "континентальною".

Чи може досвід Португалії бути корисним для агентів української освітньої системи, які залучені до підготовки майбутніх фахівців-філософів? Очевидно, що так. Усунення залежності від російської моделі навчання та успішна інтеграція в європейський освітньо-культурний простір передбачає, передусім, інтенсифікацію перекладацької діяльності. Причому, акцент важливо робити на працях сучасних авторів (оскільки частина філософської класики вже перекладена). Також суттєвою складовою навчання бакалаврів та магістрів філософії в Україні мала б стати мовна підготовка. Окрім розвитку в студента здатності самостійно прочитати оригінальний текст, це покращуватиме якість майбутніх перекладів (адже фахівець зі знанням мови може бути залученим в якості наукового редактора). З іншого боку, це дозволить налагодити безпосереднє спілкування між дослідниками в галузі філософії у сфері міжнародної співпраці.

В підсумку слід зауважити, що конкретна культура не може існувати ізольовано без шкоди для власного розвитку. Орієнтація на кращі зразки освітніх моделей, які побудовані на прийнятних для української культури цінностях, не асимілюватиме її, а сприятиме глибшому усвідомленню власної ідентичності, а також виробленню здатності вчасно та адекватно реагувати на виклики мінливого соціального світу.

Список використаних джерел

1. Cabral M. A Identidade Nacional Portuguesa: Conteúdo e Relevância. *DADOS – Revista de Ciências Sociais*. 2003. Vol. 46. P. 513–533.

2. Filosofia. Uma Introdução por Disciplinas / Pedro Galvão [et al.]. Lisboa : Edições 70, 2012. 446 p.

3. Manso A. A Disciplina de Filosofia no Atual Contexto Curricular do Ensino Secundário em Portugal. *Currículo na Contemporaneidade: Internacionalização e Contextos Locais*. Santo Tirso : Instituto de Educação – Universidade do Minho, 2014. P. 728–732.

Жук Р. В.,
здобувач третього (освітньо-
наукового) рівня вищої освіти,
Львівський національний університет
імені Івана Франка, м. Львів

УДК 314.74

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ МІГРАЦІЇ

Термін "міграція" в українській мові походить від латинського слова *migratio* – переселення. Цей термін застосовується щодо переміщення людей, тварин, та часток речовини або хімічних елементів. Стосовно людей, цей термін визначений в академічному тлумачному словнику української мови як "переселення народів у межах країни або з однієї країни в іншу" [1, с. 724]. Вже в самому визначенні терміну "міграція" об'єднані два види міграції, які розрізняються за ознакою географічного поширення міграційного процесу: в межах однієї країни – внутрішня міграція, та за межі одної країни – міжнародна міграція. Міжнародна організація з міграції (МОМ) зазначає, що у світі немає загальноприйнятого тлумачення поняття "мігрант" [2, с. 132], та визнає такою особою людину, яка змінює своє звичайне місце проживання на інше, або в межах кордонів однієї країни, або за її кордонами, тимчасово або постійно, та з різних причин. Це визначення містить ще одну ознаку мігрантів та міграцій: їх тимчасовість або постійність. Крім вказаних ознак, дослідники міграційних процесів вказують велику кількість інших ознак, за якими можна класифікувати мігрантів та міграційні процеси. Зокрема, Р. Кохен [3, с. 6] запропонував розрізняти типи міграцій за такими ознаками:

- 1) Свобода волевиявлення – вільні та вимушені міграції;
- 2) Наміри та/або тривалість – переселенці або заробітчани;